

Sillfisket

Sillen är en så allmänt känd fisk, att en beskrifning öfwer dess utseende skulle synas öfwerflödig; men då ynglet av den vanliga sillen icke sällan förblandas med

Hwassbuken, eller den så kallade **Skarpsillen**, som är en helt annan art, bör man anmärka att **Skarpsillen** skiljer sig wid första ögonkastet från den wanliga sillen, genom en högra (bredare) kropp och mindre hufwud, som i längd utgör omkring $1/6$ av kroppen, samt i synnerhet genom den sågtandade skarpa bukkölen; ty bukens kant eller köl är hos den rätta sillen hel, och icke sågtandad, samt ej så skarp som på skarpsillen. Sillen blir, då den är alldeles fullvuxen, i Kattegat, ända till 15 tum lång; men den är aflingsför redan då den blott har 10 tums längd.

Sillens egentliga hemvist är Atlantiska hafwet och Nordsjön, men den förekommer äfwen i andra hav och dess utsträckning är ganska stor. Inom vår werldsdel säges den finnas ända ned i Franska bugten (47° Lat.), men lär ej förekomma i mängd, söder om Engelska kanalen (50° Lat.) samt ej längre i norr än vid Finnmarken (71° Lat.). Hon skall äfwen finnas utom vår wärldsdel, ehuru wi icke derom äga några tillförlitliga underrättelser. Det wete wi, att hon wid Island förekommer sparsamt och alldeles icke finnes wid Spetsbergen. För Bohuslänska fiskaren är tillräckligt att känna att sillen går till och fiskas på wissa spridda ställen utåt Norriges westliga kust samt på wissa trakter av Bohuslänska kusten, särdeles wid dess medlersta del. I norra Halland kring Bua, i Skåne vid Kullen och Kiwik, börjar hon blifva mindre och öfvergår till Östersjöformen, som får namn af strömming. Denna förekommer mer och mindre talrik wid hela Östersjöns västra skärgård och aftager i storlek allt som den närmar sig norden, så att den, som finnes i Bottniska viken är mycket små.

Sillen är en sällskaplig fisk, som alltid, då hon närmar sig kusten, eller uppstiger från djupet, träffas i större stim, ofta ganska tätt packad. Spridd träffas hon aldrig wid kusten; men den tid af året, då hon uppehåller sig på djupet, är det sannolikt, om ej bewisadt, att de täta stimarna sprida sig, för att hafwa lättare tillgång till föda. Till

sin uppehållsort väljer hon ett djupt och klart vatten och i synnerhet sådana ställen, der strömdrag finnes. Större delen af året, från Maj månad, då leken är slut, till senhösten i slutet av Oktober eller början av November månad, uppehålla sig de större och äldre på djupet, flere mil från kusten; men de uppstiga äfwen icke sällan, under sommaren, till wattenytan, då de ock äro samlade i stim, men närma sig då aldrig stranden. De yngre, särdeles det om våren satta ynglet, träffas deremot alltid under sommaren på ringa afstånd från stranden. I Januari, Februari eller Mars månader, tidigare allt som stället, dit sillstimmen ämnar sig, ligger högre mot norden, söker hon allmänt närmare kusten, der hon blir stående till lektiden. Skälet hwarför sillen under våren förr visar sig i nordliga trakter är icke det, som man trodde i forntiden och nu är bewist vara ogrundat, att hon nämligen kommer ifrån norden, ty den sill som kommer till bohuslänska kusten, intränger dit från S.W., utan derföre att den nordliga delen av skärgården har en mer öppen kust och större djup, hwarföre den sällan eller aldrig är belagd med is. Av jemförelse mellan sillens storlek i Östersjön och det sydligare Kattegatt, med den, som finnes nordligare, will det äfwen synas, som sillen trifdes bäst, ju saltare wattnet är, och som detta i Kattegatt inträffar, ju nordligare man framtränger, kunde även detta vara ett skäl att så väl fiskstimman de är äro talrikare, som sillen större.

Då sillen mot våren närmar sig kusten, för att intränga till lekstället, går hon alltid mot vinden; men stannar på något afstånd från stranden, till rätta lektiden inträffar, och om då stark storm inträffar, händer någon gång att hon låter drifwa sig av densamma. Blåser stormen från stranden söker hon djupet, blåser den åter längs kusten, blir sillstimmen drifwen från det wanliga lekstället, och kan i sådant fall, likasom då den ofredas under leken, söka sig ett annat, i den trakt dit hon drifwit. Att sillen, likt andra fiskarter, återgår till det stället der hon är född, så snart den tid inträffar att hon skall fortplanta sig, ligger i dess natur; men att hon det ena året går ymnigare till på det ena än andra stället, härleder sig dels av ofwan anförda orsak, dels ock av andra skäl, som ännu icke, alla äro funna; men när hon helt och hållet övergifwer en viss trakt, är det säkert att sådant skett derigenom, att botten blifwit gjord otjenlig för romsättningen, antingen detta skett genom Waddragning, som bortskrapat gräset på botten, eller trangrumsets utkastande i hafwet, som förwandlat den till vad fiskarna sjelfwa kalla **dödbotten**.

Utom under våren, som redan är nämndt, närmar sillen sig kusten, äfwen i slutet av Oktober eller början av November månader. De stimmar som då intränga äro

alltid, i anseende till myckenheten, mindre än de om våren och utgöras till större delen (9/10) af hannar. Häraf har troligen den oriktiga uppgift uppkommit, att sillen skulle leka två gånger om året, hwilket är så mycket osannolikare, som man icke känner någon fiskart, som årligen leker mer än en gång. Denna sill, som icke är någon egen art, utan endast äldre fiskar af den wanliga sillen, måhända sådana som af ålder förlorat förmågan att fortplanta sig, är mycket stor, smal och mager. Den kallas av fiskarna **Stråksill** och träffas sällan ibland leksillen. Stråksillen begifwer sig wanligen åt djupet, innan leksillen kommit så nära kusten, eller till lekstället, att den kan fångas. Träffas stråksillen någon gång bland leksillen, så är det för det nyss satta ynglets skull, hwilket stråksillen förtärer i ymnighet. Lektiden för Bohuslänska sillen inträffar något förr eller sednare, efter lekställets nordligare eller sydligare läge. Ju längre lekstället är beläget mot norr, desto förr är hafwet isfritt, och de till lek samlade sillarna närma sig förr intill kusten och ju förr leka de äfwen. I Kattegat börjar den egentliga leken wanligen i Mars och slutar i Maj efter vårens tidigare eller sednare ankomst. Wissa år kan leken börja tidigare, till och med i slutet af Februari; men då upphör den äfwen förr. Starkaste leken föregår från medlet af Mars till mot slutet af April, ehuru wissa stimmar kunna finnas lekande i slutet af Maj. I Östersjön börjar strömmingen icke leka förr än i början af Maj eller omkring Christi himmelfärdsdag. Det är wäl uppgifwet¹ att sillen vid **Båtfjorden** eller **Bua** börjar leka i slutet af Oktober och fortsätter leken in i November; men troligen är denna uppgift förhastad, ty det är icke troligt att då sillen, i norra delen av Bohuslän, som sagdt är, leker i Mars, hon wid Halländska kusten icke skulle leka förr än 7 månader derefter. Troligen är denna sill ingen annan än den ovan nämnda **Stråksillen**, som inkommer till kusten just vid denna tid; och om någon rom denna tid synt på fiskredskapen, har den troligen kommit från skarpsillen, som leker i Oktober och November.

Till lekställen wäljer alltid sillen fjerdar eller bankar i hafwet, der djupet icke öfwerstiger 14-16 famnar och der botten består af sand och är bewäxt med tång och andra hafsväxter. På blöt ler- och dybotten utan växter leker hon aldrig. Leken fortgår under längre eller kortare tid efter wäderlekens beskaffenhet. Under sjelfwa leken äro hannar och honor blandade och gå så tätt tillsamman att de afnöta de lätt affallande fjällen och, då tillika såwäl rom som mjölke utgutes, blir wattnet därpå grumligt. Rommen, som afsättes på det underliggande gräset, kläckes snart och ynglet växer fort. Redan i medlet af April, wanligast i Maj och någon gång i början af

¹ Uppgiften är af Herr Löjtnant A. Höök och införd uti: Handlingar rörande Sillfisket i Bohuslän, p 60.

Juni, allt efter som leken börjar tidigt, är ynglet så utbildat att det börjar antaga sin rätta form; men som hufwudet, på det nyss kläckta ynglet och i synnerhet ögonen äro mycket stora i jämförelse med den smala kroppen, får det, på några trakter af skärgården namn av **Sillögon**; andra åter kalla det **Sillmör** (Sillmörja) emedan det då står så tätt att wattnet deraf är tjockt som en mörja². I November eller December har, det då nära årsgamla ynglet, uppnått en längd av 3-4 tum och kallas då **Stagg** eller **Agn sill** emedan det då uppnått den storlek att det kan begagnas till agn. På några ställen kallas det **Fjol-yngel**, ett bevis att skärkarlen wet att det är satt nära ett år förut. Den så kallade **Lodd-Sillen**³, som fångas i Februari är troligen omkring twenne år och har då en längd af omkring 6 tum räknad från nosens spets till stjertfenans. Sedan ynglet uppnått omkring 8 tum är det aflingsbart, och det händer äfwen att en och annan träffas av mindre längd, som har fullmogen rom och mjölke. Detta beror likwäl mycket på stället, hwarest sillen uppehåller sig, ty det kan icke nekas att hwarje trakt av hafwet har sin egen sillstam, i annat fall skulle de lätt igenkänneliga sillsorterna, finnas på andra än de wanliga ställena där de fångas, hwilket aldrig inträffar. **Gråsillen** är den sill, som slutat leka och under leken avnött fjällen, så att hon synes grön. **Wälje-sill** (wald sill) har fått sitt namn deraf att hon är störst 10 à 13 tum och utväljes från de mindre. Dessa twenne sorter är fullt aflingsföra och då omkring 4—5 år gamla. De största, som uppgå till 15 tum, är wisserligen äldre, ty att den sill, som finnes i Bohuslän, icke leker förr än hon uppnått 7-8 tum, då hela längden räknas, det wete wi; men huru länge hon växer är owisst; att hon växer mycket länge, sedan hon uppnått den ålder att hon börjat leka, är deremot ganska säkert.

Häraf är det tydligt att de många namn, som tilläggas sillen såsom: **Sillmör**, **Sillögon**, **Stagg**, **Agn sill**, **Lodda** eller **Lottsill**, **Grässill**, **Fetsill**, **Wäljesill**, **Aflingssill**, **Samsill**, **Gråbenssill**, **Stråksill** m. m. icke äro skilda slag, utan samma fisk i olika åldrar, likasom att **Råbosill**, **Kullasill**, **Kiwiksill** eller **Simbrishamns sill** och **strömning** endast äro artförändringar, som uppehålla sig på wissa trakter. Detta är ett wigtigt bewis att icke sillen, som man förr trott, kommer från aflägsna orter, utan tillhör wissa trakter af hafwet, ty man har ännu aldrig funnit Kullasill, ännu

² Förr trodde fiskaren och några hawa ännu den högst orimliga tron att Sillen icke födes af rom utan stiftas i wattnet.

³ Hr Ström, som gifwit oss de tillförlitligaste underrättelser om Norriges fisken säger om Loddsillen: Dette bör icke förstaas saaledes, att denna Sild beständig är saa smaa men at den er en Yngel, som sättes af en viss slags större Sild i Fjordene. Trondhiems Wet. Sällskaps Nye Skrifs 2 Bind. p. 440.

mindre strömming, i Kattegat, eller den Bohuslänska sillen lekande i Östersjön. Skarpsillen deremot, som är en egen art, finnes i båda dessa haf.

Den otroliga mängd i hwilken sillen förekommer, låter förklara sig af dess lika otroliga afwelsamhet. Man räknar hos en sill af wanlig storlek icke mindre än 50,000 romkorn, och om, som troligt är, en del af dessa, på ett eller annat sätt, förstöras, blifwer detta oaktadt en ganska betydlig mängd öfrig för slägtets fortplantande.

Fordom trodde fiskaren, och måhända tror många det ännu, att sillen lefwer af de fjäll, som hon nöter av sig under leken, av **wattenfrö?** eller till och med endast av watten. Nu är det likwäl synbart för den, som derpå will fästa någon uppmärksamhet, att sillen hämtar sin föda endast af djur- aldrig af wäxt-rikets alster, hwilket tydligt synes av tändernas skapnad. Man finner smärre fiskar, andra fiskars rom, maskar, insekter och smärre blötdjur i dess mage; men denna undersökes aldrig af fiskaren. Sillens begärligaste föda utgöres af ett litet kräftartat djur (Rödåte), hwaraf sillens mage någon gång finnes alldeles fullproppad och som gör, att om sådan sill upptages, utan att få stå i waden, en eller annan dag, tilldess hon släppt Rödåtet, angripes hon snart av röta och blir otjänlig till insaltning. Detta lilla djur, är likwäl mindre allmänt på Bohuslänska kusten; men finnes däremot i otrolig mängd wid den Norska.

Sillens nytta är lika allmänt känd, som mångfaldig. Denna fisk användes till föda, så väl för den rike som fattige. Den minsta delen af den sill, som fångas förtäres färsk, allmännast blir den saltad, emedan hon, med denna beredning, längst kan förwaras, utan att förlora något af sin smak. Den blir äfwen prässad eller rökt; men dessa sistnämde beredningssätt användas icke i våra skärgårdar, utom någon gång, då sillen der förekommer i ganska stor mängd. Wid sådana tillfällen kokas hon äfwen till tran, en beredning, som wissierligen är en bland de mest winstgifwande för tillverkaren; men ock förderligaste för fisket, om, som förr skedt, affallet af den kokade sillen, eller det så kallade grumset, får utrinna i hafwet och blanda sig med hafswattnet. De allmännaste af sillens beredningssätt skola längre fram beskrifwas.

Sillen fångas på trenne sätt: 1:o med **Drif-garn** (N:o 8)⁴ på djupet, 2:o med **Sättgarn** (N:o 11) wid kusten och 3:o med **Wad** (N:o 16). Det förstnämde sättet, som är antaget af Fransmän, Engelmän och Holländare, begagnas icke af Swenska fiskare, troligen derföre att utredningen är för dyr för fiskaren och ingen privat bemedlad man, har welat nedlägga något kapital i ett företag, som blifwit ansett högst osäkert, emedan det, som på statens bekostnad företogs, helt och hållet misslyckades.

⁴ Se redskapsbeskrifningen.

Det andra sättet begagnas endast i Östersjön och wid Skånska och Halländska kusterna; men icke i Bohusläns skärgård der endast det 3:dje sättet är antaget och nu uppdrifwet till sin största höjd. Dessa fiskesätt skola beskrifwas i den ordning de ofwan äro anförde.

1. Sillfiske med Drifgarn (N:o 8) på diupet.

Tiden för detta fiskets början är den, då sillen slutat leken, begifwit sig från lekstället till djupet och der uppehållit sig så länge att hon hunnit blifwa fet, efter afmagringen under leken. Ehuru denna tid är något olika för olika år och olika trakter af kusten, kan man likwäl, med någorlunda säkerhet antaga, att detta fiske, för Bohusläns skärgård, bör taga sin början i Juli och fortgå till Oktober, då den stormiga årstiden, med långa nätter, gör det swårt att utföra, och då fiskaren alltid är mest blottställd för att förlora redskapen. Dessutom är det wid denna sistnämnde tid, som sillen börjar stiga till kusten. Stället der detta fiske idkas är Nordsjön och det djup, på hwilket det bedrifwes, är mycket olika. Wanligen börjar man på högsta djupet, omkring 90 famnar, under högsommaren i Juli och slutar på omkring 30, då årstiden lider mot hösten.

På ett däckadt fartyg, wanligen kalladt Sill-Buys (N:o 1), af omkring 20-30 lästers drägtighet, med 12-20 mans besättning, uppgår garnens antal till omkring 120 stycken af 10-12 famnars längd hwardera. Till hwarje garn fordras dessutom mycket fina tåg eller grofwa snören, så kallade **Sejsingar**, en för hwarje nät med hwilka de fästas wid **Trossen** (Driftrepet). Ehuru icke mer än en **Boy** (N:o 28) fordras att utwisa slutet af garnsträckan, är likwäl nödigt att förse sig med flere, i händelse att några förloras. Dessutom fordras en **Dunk**: ankare eller så kallad **Brill**, för hwarje nät och några öfwer, i händelse några förloras. I Brillen är fästadt ett 4-10 famnars tåg, hwarmed han fästes wid trossen.

Då fiskaren upphunnit stället där garnen skola utsättas, lägges sidan af fartyget mot winden; den stora masten nedläggges eller strykes dess segel. Endast på mesan- eller förmasten sättes ett segel till, och bör då fartyget hållas upp emot winden att det icke får alltför stark fart. Är åter winden hård, strykes alla segel och man låter fartyget drifwa under utläggningen. Då denna skall företagas, böra garnen först wara redda (lagda i ordning) och ändarna hopfästade med lösa band. Då detta är i ordning, sättes en Rulle (N:o 41) wid lowarts reling, öfwer hwilken garnen utkastas. Först utkastas boyen med några famnars rep fästadt i trossen och sedan näten på det sätt, att en

man utkastar den nedre, och en annan den öfre telnan. En tredje sköter trossen och slår sejsingarne på densamma, hwarefter en fjerde är färdig med brillen, som äfwen slås om trossen tätt inwid det stället, der sejsingen är fästad. Några fastsätta märken på trossen, der sejsingen och brillen skola fästas. Då garnsträckan är utkastad, utföres resten af trossen. Härwid observeras att då hafwet är stormigt, bör fartyget ligga 150-200 famnar från garnsträckan. I wackert wäder och stiltje, endast 50-60 famnar. Då allt detta är gjordt, låter man fartyget drifwa tillika med garnen; men söker likwäl, så mycket möjligt är, att så styra fartyget, att det icke drager garnsträckan mer än som fordras, för att hålla den sträckt. Garnen utsättas om aftonen i solnedgången och blifwa stående till så långt före solens uppgång den följande dagen, att de kunna wara upptagna innan solen gått upp. Då nätterna äro mörka, sättes en lanterna på förmasten och en annan på aktern af fartyget, dels för att hindra sammanstötningen med andra fartyg, dels ock, som man förmodar, för att locka sillen i garnen. Under natten, då det kan ske, upplyftes början af garnen, dels för att göra sig underrättad om någon sill finnes, dels ock för att se huru högt den går i wattnet. Då garnsträckan skall dragas, sker det, om wädret är wackert och lugnt, med handkraft och alltid öfwer relingen i lä mot bogen, dit den nämde rullen i sådant fall flyttas. Då hafwet åter är stormigt, sker dragningen med windspel, som drages af 4 man, under det att en löser sejsingarne från garnen, ett annan aflöser brillarne från trossen, under det att den tredje inhalar öfre och den fjerde nedre telnan af garnen; den femte lägger dem i ordning mitt i fartyget och den sjette tager trossen. De öfrige urplocka sillen, sortera, gäla och salta den. Mängden af de garn, som skola utsättas, beror af wind och wäderlek. Är winden stark eller stormig, utsättes icke mer än $\frac{1}{3}$ af garnen, emedan de i sådant fall lätt förloras. Är luften klar och hafwet alldeles stilla (blig), utsättes äfwen ett mindre antal än wanligt, emedan fångsten, wid sådant tillfälle, alltid blir mindre än då luften är mulen och dimmig (tåga) med måttlig wind.

Det kan icke nekas att mycken sill tillbringar sommaren äfwen på djupet i Kattegat och i Nordsjön, utanför Norrska kusten, på icke särdeles afstånd från skären. Det borde försökas att fånga den på nyssnämde ställen med mindre fartyg, t. ex. däckade sjöbåtar och mindre garn t. ex. i storlek lika med drifgarn för makrill, endast de inrättades på lika sätt, som de stora sillgarnen och hade lika stora maskar med dem. Detta försök skulle icke fordra någon betydlig kostnad och ganska troligt är att försöket ej skulle misslyckas.

2. Sillfiske med Sättgarn (N:o 11) wid kusten

wore det ändamålsenligaste sillfiske att begagna wid Bohuslänska kusten. Utom det att redskapen är den minst dyra, fördras det minsta antal manskap till dess skötsel och kan användas på hwad ställe som helst. Inom skärgården der sill finnes, äro garnen på intet sätt skadliga för fisket, emedan de hwarken skrämman sillen eller förderfwa lekställets botten. Dessutom är med garnfisket den fördelen förenad att sillen kan tagas medan hon står wid kusten, innan hon intränger till lekstället, då hon alltid är fet, hwilket icke är fallet strax efter sedan hon lekt, då hon twertom alltid är mager. Sill fångas med sättgarn af Holländare före lektiden, och som sagdt är med drifgarn så långt efter denna tid att hon åter hunnit blifwa fet. Detta är orsaken att den Holländska sillen är smakligare, dyrare och mer eftersökt än all annan sill. Om Bohuslänska fiskaren antog samma fisksätt, så skulle nödwändigt, hos oss, förhållandet blifwa detsamma.

Man föregifwer att sättgarn för sill icke kunna brukas wid Bohuslänska kusten, hwilket föregifwande är ganska ogrundadt. Strömmen, som skulle utgöra det största och hufwudsakligaste hindret, är lika stark wid Norrska och Halländska kusten, som wid den Bohuslänska. I Engelska kanalen, der sättgarn allmänt nyttjas, är strömmen mångfaldigt starkare än wid de nämde kusterna. Wid Bua i Halland, som är beläget endast några få mil från Kalfsunds skärgård, nyttjas endast sättgarn; hwarföre skulle de då icke kunna nyttjas på det nyssnämnda stället? Garnen utsättas på sådana ställen, der man med **Känn-dörjen** (N:o 26) gjort sig underrättad att sillen står, eller förmodar att den skall framstryka. De böra alltid utsättas **med strömmen**, om någon sådan finnes. I annat fall böra de ställas **från** stranden icke **långs åt** densamma. För att utröna strömdragets riktning och derefter lämpa sättningen, behöfwer endast fiskaren hålla farkosten stilla och utkasta ett smalt tåg, wid hwilket är fästadt ett **Wäle** (N:o 31) eller så kallad **Wakare** (N:o 30), då han genast ser, hwart ut denna drages af strömmen. Så utrönes alltid strömdraget, då icke fiskaren känner det förut. Sjelfwa sättningen bör verkställas på följande sätt: Sedan garnen äro sammanbundne, endast i öfre telnan, 4 och 4 i hwarje sträcka, utkastas först en så kallad **Krabb** (N:o 32) wid hwilken är fästadt ett smalt tåg, så långt, att då krabben tagit fast i botten, bör tåget räcka några famnar öfwer wattenytan. Wid tågets ända fastbindes 3 à 4 **Klabbar** (N:o 33) som, flytande på wattnet, utwisa början af garnsträckan. Wid detta tåg, på hwilket klabbarne äro bundne, fästes början af första garnet med ett smalare tåg, som har i ändan en större **Klabb**. Sedan utkastas garnen, det ena efter det andra, af de 4

sammanbundna, och på det de icke måtte trasslas under utläggningen, tager fiskaren hela garnets stentelna samlad, i handen och kastar honom rätt ut från båten. Den öfre telnan, som blir liggande inom båten, utkastar fiskaren efter hand, allt efter som båten framskjuter. Emellan hwarje garn fästes en klabb, som håller det flytande. Härwid iakttages att stropparna, mellan klabbarna och garnets öfre telna, böra vara lika långa, så att garnen komma att hänga på lika djup under wattenytan. När 4 garn, på detta sätt äro utsatte, utkastas åter ett tåg med **krabb**, wid hwilket tåg början af nästa garnsträcka fästes och på detta sätt fortfares till dess alla garnen äro utsatte. Wid slutet af garnsträckan sättes en krabb och 2 à 3 klabbar likasom wid början. Utsätts garnen från stranden, t.ex. en utskjutande udde, fästes linan, med hwilken utläggningen börjar, wid någon sten eller dylikt i stranden, och utläggningen af garnen börjar der brådjupet (målbanken) widtager.

Garnen böra icke alltid ställas wid botten, utan i samma höjd i wattnet, som man finner sillen stående. Detta utrönes på det sättet att sedan fiskaren, wid första sättningen, ställt, garnen på det djup han förmodar att sillen står, ser han, då garnen dragas, om de flesta sillarna hafwa fastnat wid öfre eller nedre telnan. I förra fallet höjes garnen, derigenom att den lina som är fästad mellan garnets öfre telna och klabben, afkortas, i det sednare sänkas de derigenom att samma lina förlänges.

För att hastigt och med full säkerhet göra sig underrättad på hwad djup Sillen står och derefter lämpa garnsättningen, kan ett endast för detta ändamål inrättadt garn, af 6 famnars längd och 8 famnars djup, utsättas på stället, der man förmodar att Sillen står. Då detta garn drages, upptäcker fiskaren genast och säkrare sillstimmens stånd, än genom bruket af kändörg eller wanliga garn, hwilka i sådant fall, böra höjas eller sänkas flera dagar, innan sillstimmens rätta stånd blir funnit.

Garnen böra utställas om aftonen och upptages morgonen derpå, före solens uppgång. Är wädret godt och fiskarens bostad icke allt för långt belägen från stället der garnen äro utsatte, kan han begifwa sig hem och tillbringa natten inomhus. Är åter väderleken ostadig, så att storm eller owäder fruktas, är rådligast att fiskaren lägger sig med båten tätt inwid garnen eller, om garnsträckan är något längre, förtöjer båten wid ändan af garnsträckan, på det fiskaren måtte vara färdig att genast draga garnen om storm inträffar. Det är ganska klart, att om dylika garn utsättes på fjordarna, utanför de ställen till hwilka sillen intränger för att leka, så att hon kunde fångas innan leken började och innan hon hunnit lekstället så nära att hon räcktes

med waden, skulle Bohuslänska skärgården kunna lemna lika god sill, som någon utländsk; i synnerhet om hon, som ske bör, genast saltades sedan hon blifwit fångad.

3. Sillfiske med Stor Wad, eller så kallad Sill-Wad (N:o 16)

I detta fiskesätt är den Bohuslänske fiskaren, hwad man kallar, så **genomdrifwen** att han deruti ingen underrättelse tarfwär; likwäl bör det, för jmförelse med de ofwan anförda fiskesätten, här icke sakna ett rum.

Wad är i Bohuslänska skärgården, på de ställen der sillen går till, nästan det enda sätt på hwilken den fångas, troligen derföre att, med detta redskap, den största mängden kan tagas på en gång. Denna är ock den enda fördel, som winnes genom wadens bruk; men ehuru stor den än synes wara, uppväger den alldeles icke all den skada, som fisket lider genom dess bruk. Första olägenheten är att hafsbotten, på det stället der waden drages, förderfwär derigenom att gräset bortskrapas, uti hwilken fisken skulle afsätta rommen, och då detta är borta, söker han ett annat lekställe. Widare skall nödwändigt, som ock sker, mycket yngel förstöras, som blir till ingen nytta. Wid wadens dragning på lekstället, uppkommer dessutom mycket buller, som bortjagar sillen⁵, och om man slutligen jmför kostnaden för en wad mot kostnaden för en garnsträcka, uppkommer en så betydlig skillnad, att hwad man möjligen skulle kunna fånga mer med waden, omöjligen i värde swarar emot skillnaden i priset. För samma kostnad hwartill en stor sillwad uppgår, kan man uppsatta en sträcka af omkring 100 sättgarn. Man söker wäl förebära att den skada som waden förorsakar genom ynglets bortsopande och förstörande, afhjelpes derigenom att wadens maskor bindas så stora⁶ att ynglet och den smärre sillen kan tränga sig igenom dem. Härwid är att märka, att då waden drages, i synnerhet om dragningen sker fort, får maskan en utsträckt form och blir ofta så hopdragen, att icke allenast de minsta fiskar, utan till och med de smärsta sjödjur och maskar måste följa med. Dessutom händer alltid att, då en större mängd sill omslutes af waden, den större sillen lägger sig på sidan mot noten och hindrar de smärre, som möjligen kunde det, att tränga sig igenom maskorna. Wad, eller som det der kallas, **Strömmingsnot**, nyttjas wisseligen i Östersjön, dock drages den aldrig på lekstället⁷. Dermed fiskas tidigt på wären, så snart skärgården blifwit fri från is, efter den så kallade Isströmmingen, som icke är

⁵ I Bresund i Norrige, gick sillen till i många år: men upphörde 1756 då wad började att begagnas.

⁶ De wadar, som nyttjades under det stora sillfånget för år 1807 hade 32 hwarf på alnen, sedan ökades de till 36, och nu bindas waddukar med 40 hwarf på alnen.

⁷ Wid Helgoland och flera ställen i Norrlanden, tillåtes endast att på wissa ställen nyttja wad.

annat än yngel, svarande emot westra skärgårdens Lodd-sill. Häraf fås ofta waden full, blandad med mycket fint yngel. Då skärkarlen märker detta, i stället för att hastigt uppdraga waden och uppvräka det oanvändbara ynglet på stranden, låter han waden stå stilla, till dess det fina onyttiga ynglet kunnat leta sig ut genom maskorna som stå öppna då ej waden drages. Märker fiskaren under en fortsatt dragning, efter det waden stått stilla, att ännu mer yngel finnes qwar, låter han waden stå ännu en stund, till dess allt odugligt yngel utgått. På detta sätt afböjes, åtminstone till en del, en af wadens olägenheter. Utom allt detta omslutes icke sällan en sådan mängd sill af waden, att fiskaren ofta icke medhinner att tömma den förr, än sillen är död och måste derföre, såsom onyttig blifwa qwarliggande på hafsbotten. Der ruttnar han, orenar wattnet, gör det illa luktande, hwarigenom sillen bortdrifwes och wäljer ett annat lekställe.

Stora Sillwaden kan endast nyttjas på wissa ställen der hon går fram, och då sillen hunnit stranden så nära, att hon räcket af waden. Till dess begagnande fordras 16 à 20 man och 3:ne båtar, en större, som kallas wadbåt (N:o 5) med 10-12 mans besättning. Uti denna lägges waden. Först inhalas linan till den armen, som sist skall utläggas, och derefter intages waden, som derunder redes färdig till utläggning. Sist intages ett af windspelen hwarmed waden drages. De andra twenne båtarna äro mindre, med endast 3 à 4 man i hwardera. I den ena af dessa lägges linan och windspelet till den af wadens armar, som sist skall utläggas, i den andra medtages endast en så kallad Känn-dörj. Desse båtar kallas **Kågar** eller **Kännare** (N:o 6). Då alla båtarna åtföljts till trakten der waden kan dragas och sillstimmen förmodas stå, företager sig den af de smärre båtarna, som har Känn-dörjen (N:o 26) att söka sillen. Detta tillgår på det sättet, att dörjen nedsänkes här och der, då sillstimmen kännes, icke blott af det motstånd sillmassan gör mot lodet wid sjunkningen, utan äfwen derutaf att sillen wid sina rörelser, stöter mot snöret. Då stimmen på detta sätt är uppsökt, reser sig dörjaren i båten, till tecken att stimmen är funnen. Wadbåten, som alltid ligger i närheten af stället, lemnar då den öfwerst liggande **stafwen** (génit) af wadarmen till den andra kågen eller kännaren, som uti den fäster den draglina, som han medfört. Derefter ror denna kåg, sedan han tagit 1 à 2 man ombord ifrån den andra kågen, till närmaste strand och uppsätter der windspelet. Då detta är gjordt, utkastas waden från wadbåten af 4 man, af hwilka 2 utkasta den öfre och 2 den nedre telnan tillika med garnet, hwarunder de öfrige af wadbåtens besättning ro ut waden i halfcirkelform, och då kastningen är slut, ro med den i wadbåten liggande linan till

stranden. Då af det i wadbåten warande manskapet, så många begifwa sig till den motsatta armen, som fordras för att hjälpa de derwarande att winda waden i land. Då waden skall uppdragas, icke på landet utan i wadbåten, uppställes spelet i båten, från hwilken utkastas på stranden en grof lina af några famnars längd, som med den ena ändan är fästad i wadbåtens förstäf och i den andra försedd med en jernkrok. På denna, som inpassas mellan stenar på stranden, ställer sig en karl, på det icke kroken måtte släppa under dragningen. Då wadbåten flyttas närmare stället der waden skall uppdragas, flyttas äfwen tåget med kroken, af karlen som stått på densamma. Drages waden upp på stranden, ställes windspelet på densamma, så snart båten, efter kastningens slut, uppnått den. Den minsta kågen, sedan han ilandsatt 2 à 3 man wid windspelet till den först utlagde armen, håller han sig utanför waden och gifwer akt på om sillen antingen will gå öfwer waden eller framom ändan af armarna. I det sednare fallet, begifwer han sig genast till stafwen (génit) på den först utlagde armen, kastar stafwens öfre tåg öfwer förstäfwen af kågen och låter så draga sig tillika med waden. Under det den wid andra armen warande kågen, i dylikt fall, förhåller sig på samma sätt och de båda kågarna följa med de framskridande wadarmarna, slår den, som sitter i kågen, med en åra i wattnet, för att genom detta buller drifwa den påträngande sillen in i waden. Sker dragningen från land, lägger sig wadbåten wid stafwen och den kåg, som derigenom blir ledig, håller sig utanför waden, för att hindra sillen att gå öfwer waden då den drages upp på stranden. De fiskare, som icke äro sysselsatte i kågarna, draga waden gemensamt, hwilket sker med wanligt windspel, till dess båda stafworna hafwa hunnit stranden. På det att dragningen måtte gå jemt, böra märken sättas på draglinorna, efter hwilka fiskaren har att rätta sig under dragningen. När, som sagdt är, stafworna upphunnit stranden, hafwa båtarna, som bewakat stafworna, blifwit lediga. Wadbåten ror då i land, och lemnar sin öfwerflödiga besättning till biträde åt dem, som skola uppdraga waden, så att hwardera armen får åtminstone 7 man, af hwilka 3 på hwarje sida draga sten-telnan, 3 sjelfwa garnet och 1 à 2 korktelnan. Går waden mycket tungt, slås en stropp, fästad i windspelet, omkring stenkensan och ömsas till nästa kensa, då den, i hwilken stroppen war fästad, hunnit till spelet. Är wattnet wid stranden grundt, måste uppdragningen ske i wadbåten, hwilket likwäl sällan inträffar. Merendels händer att waden, för den omslutna sillens mängd, icke kan dragas i land. Den uti noten, wid sådant tillfälle, hoppackade sillen, utöses då med kassar i båtar, som ligga omkring waden, hwarefter denna småningom drages närmare landet, allt efter som sillmassan

minskas. Blir åter sillmassan så stor, att sillen dör innan waden kan tömmas, är ingen annan utväg än att antingen draga waden baklänges upp, eller, som ofta skett, rent af afskära den i bröstet.

Då sillstimmen inträngdt i en smal kil, har man hopfästade flere wadar, då icke en varit tillräcklig att tillstänga utloppet, och inestänga sillen, som sedan blifwit fångad med mindre wadar. Det är tydligt att detta sätt äfwen skall bidra till fiskets förderf, ty af den inestängda sillen skall wisseligen en myckenhet dö utan nytta, och troligt är att då sillen, en eller annan gång, på detta sätt blifwit inestängd, han wisseligen skall taga sig tillwara att ingå på sådana ställen. Skall stängning äga rum, bör den ske med garn, emedan de skrämman mindre och lemna emellan hwarje, åtminstone någon öppning för en del af sillen att undkomma. Sådana garn böra dessutom hafwa så grofwa maskor, t. ex. 1 1/2 tum från knut till knut, att åtminstone ynglet kan gå igenom.

Wadens dragning under is tillgår på följande sätt: Först **utstiges** kastet, d. w. s. märken läggas på isen efter kastets höjd och bredd, som naturligtwis bör rättas efter wadens storlek. På något afstånd från stranden, längre eller kortare, allt efter som wattnet der är djupt, lägges ett märke för waken, der waden skall uppdragas (örbrunnen). På hwarje sida om denna lägges åter ett märke för hwardera **hornwaken**; men den som utstiger kastet, bör förut känna wadens längd och med steg afmäta afståndet mellan hornwakarna, så att det blifwer några famnar kortare, än wadens hela längd, räknad från stafvarna (génit) der linorna fästas. Då detta är gjordt, begifwer sig den, som utstiger kastet, så långt ut på fjorden, som han will hafwa kastet högt. Der lägger han märke för en större wak, **nersättan**, midt för den större waken wid stranden eller **örbrunnen** och derpå utläggas twenne märken, ett på hwardera sidan om **nersättan**, till hornwakar, på lika långt afstånd från hwarandra, som mellan hornwakarna wid landet. De utlagde märkena, som bestå af qwistar eller resta isstycken, då skog saknas på stranden, komma då att ligga på detta sätt: •==• När detta är i ordning, wäckes den längst ut belägna waken eller nersättan, som bör wara tillräckligt stor t. ex. 3-5 alnar lång och 2-3 alnar bred, att wadens båda armar i bredd, med lätthet kunna dragas genom den. Mellan nersättan och hornwakarna wäckes, på båda sidor, twenne smärre wakar. På lika sätt sker ock mellan örbrunnen och hornwakarna wid stranden. Mellan hornwakarna wid nersättan och desamma wid örbrunnen, huggas, i rak linea, wakar, på så långt afstånd från hwarandra, som stängen (**rån**) är, med hwilken linan skall dragas under isen. På

samma sätt förfäres wid den motsatta sidan, då kastet är färdigt. Nu fordras tvenne smala stänger, som få namn af **rå**, ju längre desto bättre; men längden af hwardera af dem, bör något öfwerstiga afståndet mellan de öppnade wakarna. Wid ena ändan af dessa stänger, som i samma ändan bör hafwa ett jern med ett så kalladt **lekan**, fästes en smalare lina (**råfäring**) Denna lina bör wara fullt så lång, som halfwa waden. Sedan råfäringen är fästad i rån, nedskjutes den under isen i nersättan och riktas mot hornwaken. Så snart rån, med främsta spetsen, hunnit till den första af de 2 wakar, som ligga mellan nersättan och hornwaken, föres rån fram till nästa wak, med en tjufwa eller gaffel af trä eller helst af jern (råtjufwa), och ifrån denna till hornwaken. Då rån hunnit framföras i hornwaken, till sin halfwa längd, wändes den med rå-tjufwan, så att hon riktas med spetsen mot första waken i den linea af wakar, som ligger mellan båda horn-wakarna. Rån skjutes sedan fram från wak till wak. Skulle dess ända icke synas i den wak mot hwilken hon föres, utan gå på sidan om densamma, har man en så kallad **råkrok**, som består af en större, i halfcirkel krökt trädgren, hwilken med den smalare ändan nedträdes i waken, och wrides omkring under isen, till dess man får rätt på rån, som då lägges midt i waken. Då rån hunnit om hornwaken, upptages den smala linan eller råfäringen, genom nämde wak och dragningen börjar wid hornwaken. Wid ändan af råfäringen är fästad en grof draglina, hwilken bör wara längre än råfäringen. Denna lina uppdrages äfwen i hornwaken, till dess endast den del deraf återstår, som sträcker sig mellan hornwaken och nersättan. Nu bindas draglinan i stafwen, wid slutet af wadens arm och den egentliga dragningen börjar. Flere personer draga nu ut waden under det att andra wid nersättan reda och kasta den. Hornwaken bör wara så långt från nersättan, att då stafwen är dragen till densamma, så att den synes der, bör det sista, af waden kastas i nersättan. På lika sätt och på en gång utföras båda armarna af waden. Nu är waden kastad och den egentliga dragningen börjar. En person förer då stängen från wak till wak. Denna är åtförd af en annan, som följer efter med råkroken om rån icke träffar waken. Wid hwar tredje wak bör linan upptagas, hwarföre en tredje person, wanligen en qwinna, som får namn af **Reparpiga**, följer efter, och då linan är upptagen, **repar** (halar) till sig den, från den wak, der hon drages upp af dem, som draga waden. På detta sätt fortfäres utåt hela kastet. Men på det att dragningen måtte ske jemt på båda armarna, äro 3:ne märken fästade på draglinan, på lika afstånd från hwarandra, 10-15 famnar, hwarefter dragarena rätta sig, och då det tredje eller sista märket är i dragwaken, flytta de sig till den följande. När rån hunnit framföras till hornwaken

wid stranden, upptages linan genom samma wak, sedan rån blifwit wriden under isen mot första waken mellan hornwaken och örbrunnen, i hwilken rån upptages. När dragningen hunnit till denna hornwak, drages noten icke närmare den, än till 3:dje märket på linan, hwarefter dragningen sker ur örbrunnen och tillgår på det sättet att sedan stafwen af hwarje arm är uppdragen på isen, går manskapet, den ena efter den andra, mellan notarmarna, fattar båda telnarna med händerna och draga, under det de gå baklänges, med ryggen wänd mot stranden. På det att ingen fisk måtte löpa ut, står en karl på hwarje sida om örbrunnen, och med hwar sitt så kalladt **nickträ**, en 3 alnars stäng med ett 9 tums twärträd i ändan, håller stentelnan af waden wid bottnen. På det att dragningen måtte gå jemt, äro märken fästade på wadens korktelna, hwarefter dragarena, som få namn af **sporr-karlar**, rätta sig. Midt för de dragande, på motsatta sidan af örbrunnen, står den, som urstigit kastet, hwilken åter kallas **notkung**, och med en Fork (N:o 44) stöter i örbrunnen under dragningen, på det att den fisk, som omslutes af waden, måtte drifwas inåt kastet.

Trenne omständigheter äro att anmärka då wad drages under is. Först att kastet är rent, d. w. s. att bottnen öfwer hwilken waden skall dragas, är fri från stenar och dylikt, hwarwid waden kan fastna. Sedan att örbrunnens storlek lämpas efter wadens och att den tages på lagom djupt watten, så att det icke blir för djupt, då fisken får tillfälle att löpa under eller öfwer telnarna; icke heller så grundt, att waden fastnar eller med swårighet framdrages mellan isen och bottnen, och slutligen att den wad som skall begagnas till detta fiske, bör wara försedd med kil eller kalf.

4. Sillfiske med Liten eller så kallad Kusse-Wad (N:o 18).

Detta inträffar icke oftare än då sillen, som redan är nämndt, är innestängd i någon mindre kil. Denna wad drages alltid upp på stranden och wid dess begagnande fordras 2 högst 4 man och en mindre båt.

5. Sillfiske med Makrill-Wad (N:o 17).

Då den stora så kallade **Stråk-sillen**, i October och November månader, i smärre stimm intränger i kilarna eller andra för waddragning tjenliga ställen, nyttjas wanligen denna wad, emedan den är mindre och wigare att handtera än den stora sillwaden, samt fordrar mindre både manskap och redskap. Den drages på lika sätt

som stora sillwaden; men skötes lätt af 6-8 man med tvenne, en liten och en större, båtar⁸.

Sillen blir äfwen huggen med så kallad **Pirk** (N:o 45); men då detta är ett föga lönande och högst förderfligt fiske, bör det snarare af- än tillstyrkas. Det rätta wore att det helt och hållet blefwe förbudet att nyttjas för hwad slags fisk som helst.

⁸ I år (1844) då sillynglet gått till ofwanför Strömstad mot Norrska gränsen, hafwa Norrska fiskarena förskaffat sig fina wadar, hwilka de icke få bruka i eget land; men nyttja dem desto flitigare, mot en wiss afgift till fiskarena, wid Swenska kusten, der såsom ordspråkct lyder, **gårdet är uppgifwit**. (Berättelse af fiskarena sjelfwe).